

Rideg Gábor

„Minden egész eltörött...”

November közepén avatták fel Szolnokon Györfi Sándornak a II. világháború áldozatainak emléket állító szobrát, amely az alkotó szándéka szerint egy magyar Golgota gondolati tartalmát testesíti meg. Az utókor tiszteletére magyar nyelvű bronz tábla emléketet – hogy mindenki olvasni és érteni tudja –, mely szerint a szobrot Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzata állíttatta. Szolnok polgárainak azon kötelezettségére pedig, hogy a haza hőseit és mártírjait könnyeik között őrizzék emlékezetükben, egy másik, latin nyelvű felirat figyelmeztet, az emelkedett szövegnek megfelelően méltó magasságban. Gyanítom azonban, hogy – nem a szemléltől való távolság okán – már jóval kevesebben tudják majd megfejteni ezt a szöveget, mint a földhöz közelebb lévő. De ez – az utóbbi évtizedek oktatási fogyatékossága – csak aprócska tövis a magyar Golgotához vezető „via dolorosa”-n, a szenvedések útján.

A latin felirattal, érzésem szerint, a művész a mű gondolatiságában a bibliai párhuzamot kívánta erősíteni, mint ahogy egy harmadik „szöveg-émlék”: a mű talpázatán található, bronzba öntött kockás noteszlapok közvetlenül utalnak a nemzet „golgotái” szenvedésére – egyik költőóriásunk értelmetlen és elfogadhatatlan pusztulására emlékeztetve a bori füzet lapjaival, amelyen immáron bronzba rögzülnek Radnóti Miklós kéziratának verssorai. Csak az érdekesség kedvéért említem, hogy Meloccc Miklós abdai Radnóti-szobra előtt is hasonló bazalt kövekkel van kirakva egy útszakasz, annak az útnak a mentén, amely egykoron a haláltáborokba vezetett, és amelyen ma oly sok hazánkfia igyekszik Bécs felé.

A címben egy másik költőt, József Attilát idéztem, aki bár nem élte meg, de talán szintén bele is pusztult volna e szörnyű világégésbe, amely ezt a nemzetet, az ő nemzetét is olyannyira meggyötörte, és amelynek áldozataira most Györfi Sándor is emlékezik művében. A „minden egész eltörött” József Atti-

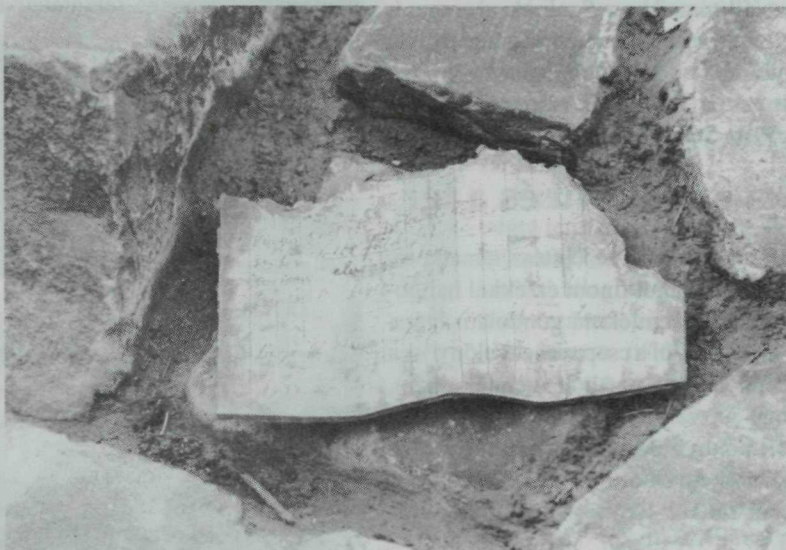
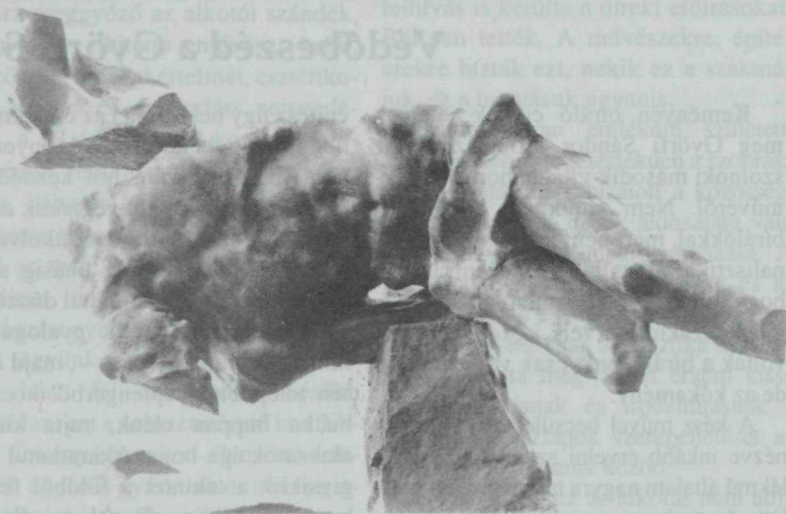

la-i gondolat a mű tartalmában és formaképzésében egyaránt jelen van. Csonkán és törötten szegeződik fel egy szikla(?)darabra a szenvedést jelképező korpusz, amely mind elől-, mind hátulnézetében kifejező gesztusú és finoman modellált, de ugyancsak csonka és törött, bár aranyragyogásban lebegő, s a szárnyas alak is. Talán a nemzet géniuszának jelképe ez a kis puttó, a budapesti milleneumi emlékmű oszlopának tetejéről „alább szállva”? Nem azt akarta-e elmondani vele Györfi, azt a szorongását, amelyet a frankfurti filozófiai iskola, az elmúlt években oly divatos megteremtője, Adorno úgy fejezett ki, hogy Auschwitz után meghalt a költészet?

A „minden egész eltörött” gondolat az emlékmű formaalakításában is következetesen végigvonul. Nemcsak a bronzba mintázott figurák töredékesek, hanem a hordozóik, a bazalttalapzaton lévő bronz sziklák is – mintha egy nagy, tektonikus rengés darabolta volna őket ilyené. És itt álljunk meg egy pillanatra, hiszen feltétlenül szóvá kell tennem a mű általam értékelt legnagyobb formai, szakmai problémáját, amelynek véleményem szerint nagyon komoly tartalmi vonzata is van.

Györfi közismerten a bronzöntés mestere, szakmailag, a kivittelt tekintve ez a munkája is tökéletes – és éppen ebben rejlik a formai buktató is: anyagszerűtlenné válik a felépítmény, a bronzöntvények sziklatömböket mímelnek, még színükben is megtévesztően homokkőszerűek, s ebből egy gondolati probléma is adódik.

A sziklához erősített figura egy másik mitikus történetet, ugyancsak az európai kultúrkör közös kincsét, és éppen ezért általánosan ismert mitológia ikonográfiáját is eszünkbe juttathat – de végig sem merem gondolni, ha a töredékes alak a Kaukázus szirtjeihez láncolt Prometheusz, mi az angyal? Csupán arra szeretnék figyelmeztetni, hogy egy formai problémának milyen tartalmi veszélyei vannak, hogy milyen veszélyes egy egészen végig nem gondolt gondolat – hogy József Attilát már újfent ne is idézzem.

(Mészáros János felvételei)